

**Vanhempien ja päiväkodin henkilöstön arvioita
ADHD-oireisten lasten vahvuuksista**
Raisa Ahtola-Järvinen ja Marika Melander

Varhaiserityispedagogiikan pro gradu -tutkielma
Artikkelimuotoinen
Kevätlukukausi 2024
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Ahtola-Järvinen, Raisa & Melander Marika. 2024. Vanhempien ja päiväkodin henkilöstön arvioita ADHD-oireisten lasten vahvuuksista. Varhaiserityspedagogiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. 30 sivua.

Tämän pro gradu tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia vahvuuksia vanhemmat ja päiväkodin henkilöstö arvioivat alle kouluikäisille ADHD-oireisille lapsille ja onko heidän arvioissaan eroja. Tämän lisäksi tutkittiin eroavatko poikien ja tyttöjen vahvuusarviot toisistaan. Vertailimme myös ADHD-oireisten lasten vahvuusarvioita vertailuryhmän lasten vahvuusarvioihin. Vahvuuksien huomaaminen on keskeistä, koska Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja kolmiportainen tuki velvoittavat tukemaan lapsia vahvuusperustaisesti.

Tutkimuksen aineisto koostui Niilo Mäki Instituutin Leikitään ja keskitytään -intervention ADHD-oireisten lasten vahvuusarvioista ($n=84$) sekä Pikku-Keskyn normiaineiston vahvuusarvioista ($n=708$). Aineistot on kerätty vuosien 2014–2019 aikana 3–7-vuotiaista lapsista. Vanhempien ja päiväkodin henkilöstön arvioita ADHD-oireisista lapsista vertailtiin kaksisuuntaisella varianssianalyysillä. Päiväkodin henkilöstön laatimia vahvuusarvioita ADHD-oireisten lasten aineiston ja vertailuaineiston välillä tutkittiin käyttämällä riippumattomien otosten t -testiä.

Vanhemmat arvioivat ADHD-oireisille lapsille enemmän vahvuuksia kuin päiväkodin henkilöstö. Tyttöjen ja poikien välillä arvioissa ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. Päiväkodin henkilöstö arvioi ADHD-oireisille lapsille vertailuryhmän lapsia enemmän vahvuuksia sosiaalisuudessa, aktiivisuudessa ja herkkyydessä. Vertailuryhmän lapset arvioitiin ADHD-oireisia rauhallisemmiksi. Voidaan siis todeta, että ADHD-oireisilla lapsilla on vahvuuksia, jotka tulee tunnistaa ja hyödyntää varhaiskasvatuksen toteuttamisessa.

Asiasanat: vahvuudet, ADHD-oireiset lapset, varhaiskasvatus

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	4
SISÄLTÖ	5
1 JOHDANTO	4
1.1 Lasten luontevahvuuksien arviointia	4
1.2 Vahvuuksien hyödyntäminen ADHD-oireisten opetuksessa.....	7
1.3 ADHD-oireisten lasten vahvuusperustainen tukeminen	10
1.4 Tutkimuskysymykset	12
2 TUTKIMUSMENETELMÄT	13
2.1 Tutkimusaineisto.....	13
2.2 Mittarit ja muuttujat	14
2.3 Aineiston analyysi	15
2.4 Eettiset ratkaisut.....	16
3 TULOKSET	18
3.1 Vanhempien ja päiväkodin henkilöstön vahvuusarvioiden vertailua ADHD-oireisten aineistossa	18
3.2 ADHD-oireisten ja vertailuaineiston vahvuusarvioiden vertailua	20
4 POHDINTA	22
LÄHTEET	29
LIITTEET	34

1 JOHDANTO

Kaikkea varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaava arvo on lapsuuden itseisarvo (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022). Jokainen lapsi tulisi kohdata huomaamalla hänen ainutlaatuisuutensa sekä arvonsa juuri sellaisena kuin hän on. Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa vertaisten ja varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa. Turvallinen ja hyväksyvä, lasta motivoiva ympäristö tukee oppimista. Lapsella on oikeus oikea-aikaiseen ja ongelmia ehkäisevään tukeen. Tuen tulee perustua lapsen aikaisempiin taitoihin sekä hänen vahvuuksiinsa.

Parkin ja Petersonin (2009) mukaan lapsen luonteenvahvuuksia voidaan tunnistaa jo varhaislapsuudessa. He lisäävät, että vahvuuksien kautta lapsen onnistumiset nähdään helpommin, joten niiden kehittymisen tukeminen tulee aloittaa varhain. Vahvuusperustainen opetus antaa tasapainoisen, kokonaisvaltaisen ja toiveikkaan vaihtoehdon haittojen etsimisen sijaan (Climie & Mastoras, 2015). Vahvuuksien tunnistamiseen ja hyödyntämiseen tulee varhaiskasvatuksessakin kiinnittää huomiota.

1.1 Lasten luonteenvahvuuksien arviointia

Park ja Peterson (2009) tuovat esille, että tietyt luonteenvahvuudet nähdään toivottuina ominaisuuksina niin johtajilla, opettajilla, oppilailla, työkavereilla, lapsilla kuin ystävyysuhteissakin. Luonteenvahvuudet ilmenevät yksilön tunteissa, ajatuksissa ja teoissa. Peterson ja Seligman (2004) määrittivät ja luokittelivat luonteenvahvuuksia sekä kehittivät tapoja mitata niitä. Tämän perusteella he kehittivät luonteenvahvuuksien määrittelyn työkalun *VIA*n (*Values in Action*). Sen suurimmaksi saavutukseksi Park ja Peterson (2009) nimeävät mahdollisuuden vahvuuksien tutkimiseen tarjoamalla sanaston luonteenvahvuuksia koskevaan keskusteluun. He nostavat *VIA*-luonteenvahvuuksien arviointityökalun pohjalta ajatuksen yksilön luonteen moninaisista ulottuvuuksista ja korostavat, että luonne ei ole yksikölinen ominaisuus, vaan se koostuu joukosta eri asteisena ilmeneviä positiivisia ominaisuuksia. Tämän vuoksi luonteen vahvuuksia tulee

mitata tavalla, joka ottaa huomioon luonteen ulottuvuuksien eri syvyydet ja niiden moninaisuuden.

Käyttäytymistä lähestytään usein yksilön puutteita painottaen. Epstein (2000) kehitti Käyttäytymisen ja tunteiden vahvuuksien arviointivälineen *BERSn* (*Behavioral and Emotional Rating Skale*), jota voidaan soveltaa huomioimaan lapsen ja nuoren vahvuuksia (Sointu ym., 2018). Vahvuuksien vähäisyys ei tarkoita pelkästään lapsen tai nuoren ongelmaa, vaan vahvuuksia voi tuoda kehittämällä esiin. Se, miten aikuiset suhtautuvat lapseen tai nuoreen sekä hänen vahvuuksiinsa, on yhteydessä hänen käsitykseensä itsestään oppijana. Park ja Peterson (2009) muistuttavat, että arkisessa keskustelussa tulee joskus ilmi ajattelutapa, että yksilöltä joko löytyy tai ei löydy tiettyä luonteenpiirrettä. Heidän mukaansa piirrettä voi olla vain vähän ja toivottuja luonteenpiirteitä voidaan kehittää.

Kouluikäisten lasten vahvuuksia voidaan selvittää kyselylomakkeilla, kuten Goodmanin (1997) Vahvuudet ja vaikeudet -kyselyllä (*SDQ*-kysely) sekä Buckley'n ja Epsteinin (2004) esittelemällä Käyttäytymisen ja tunteiden vahvuuksien arviointivälineellä, *Bers 2*:lla (*Behavioral and Emotional Rating Skale 2*) ja sen kotimaisella vastineella Soinnun ja kumppaneiden (2018) Käyttäytymisen ja tunteiden vahvuuksien arviointivälineellä, *KTVA*:lla. *KTVA*:n lomakkeet on tarkoitettu oppilaan, opettajan ja oppilaan huoltajan täytettäväksi. Parkin ja Petersonin (2006) mukaan kymmenvuotias lapsi on kielelliseltä sekä kognitiiviselta kehitykseltään riittävän kypsä arvioimaan itse vahvuuksiaan. Tätä nuorempien lasten vahvuuksia arvioivat opettajat, varhaiskasvatuksen henkilökunta sekä lasten huoltajat. Pienten lasten keskittymiskyselyn eli *PikkuKesky*n (Klenberg ym., 2017) vahvuusosion avulla voidaan selvittää alle kouluikäisten lasten vahvuuksia. *PikkuKesky*ssä vahvuuksia luokitellaan myönteisinä ominaisuuksina, toimintatapoina ja taitoina, jotka lapsella joko on tai ei ole.

Kansainvälisessä tutkimuksessa on raportoitu kyselyiden lisäksi tutkimuksia, joissa huoltajia on pyydetty kirjoittamalla kertomaan lapsensa vahvuuksista. Park ja Peterson (2006) pyysivät vanhempia kirjoittamaan vapaasti 3-9 -vuotiaiden lastensa vahvuuksista. Nämä vastaukset koodattiin laadullisesti ja

määrällisesti *VIA*-luokituksen perusteella. Huomattiin, että jotkin vahvuudet ilmenevät eri tavalla pienillä lapsilla kuin nuorilla ja aikuisilla niin laadullisesti kuin määrällisestikin. Pienille lapsille nimettiin nuoria ja aikuisia vähemmän sellaisia vahvuuksia, joiden katsotaan riippuvan emotionaalisesta ja kognitiivisesta kehityksestä. Tällaisia vahvuuksia olivat esimerkiksi anteeksianto ja vaatimattomuus.

Monitahoarvioinnin etuna on se, että lapsen vahvuudet eri toimintaympäristöissä saadaan näkyväksi (Lappalainen & Sointu, 2013), eli lapsen lisäksi mahdollisimman moni hänen kanssaan tekemisissä oleva taho arvioi hänen vahvuuksiaan. Rashid ja kumppanit (2013) laajentavat monitahoarvioinnin käsitettä tuomalla esiin, että lasten vahvuuksien arviointiin ei riitä vain yksi arviointityökalu tai -menetelmä. Yhdellä menetelmällä saadaan vain kapea kuva lapsen vahvuuksista tietyssä tilanteessa ja ympäristössä. Arviointia tulee tehdä eri konteksteissa ja siihen tulee osallistua mahdollisuuksien mukaan lapsen lisäksi hänen huoltajansa, opettajansa, läheiset aikuisensa sekä ystävänsä. Lapsen lähellä toimivat aikuiset tuntevat McCoy (2019) mukaan lapselle tyypillisen käyttäytymisen tietyssä ympäristössä. Lappalainen ja Sointu (2013) lisäävät, että positiiviseen muotoon kirjoitetut arviointivälineen väittämät tuovat itsessään esiin käyttäytymiseen, sosiaaliin suhteisiin sekä tunteiden hallintaan liittyviä vahvuuksia.

Tutkittaessa 3–5-vuotiaiden lasten vahvuuksia *PreBERS* arviointivälineellä, Nordness ja kumppanit (2009) ovat todenneet, että vanhemmat osaavat arvioida lasten vahvuuksia ja että heidän arvionsa lasten vahvuuksista ovat johdonmukaisia arviointivälineestä riippumatta. Kun vanhemmat ja opettajat käyttävät samaa *PreBERS*-arviointivälinettä, tulee ottaa huomioon, että vertailuryhmän arviot ovat opettajien tekemiä. Vanhemmat ja opettajat arvioivat lapsia eri ympäristössä ja heillä on erilaiset odotukset lapsen käyttäytymiselle.

Kotimaista vahvuuksia käsittelevää tutkimusta edustaa Soinnun ja kumppaneiden (2016) tutkimus, jossa haluttiin yhtenä tutkimuskysymyksenä selvittää 11–14-vuotiaiden lasten käyttäytymisen ja tunteiden vahvuuksien yhteyttä oppilaan ja opettajan suhteeseen Käyttäytymisen ja tunteiden vahvuuksien arviointi-

väline 2:lla. Heidän tutkimuksensa mukaan lapsen ihmissuhteisiin sekä akateemisiin saavutuksiin voidaan vaikuttaa huomioimalla lapsen vahvuudet ja tuemalla niiden kehittymistä.

Heiskanen ja kollegat (2019) tutkivat esiopetusikäisten lasten pedagogisten asiakirjojen vahvuuskirjauksia. Tutkitut lapset olivat tehostetun tai erityisen tuen piirissä. Tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena oli, millaisia vahvuuksia asiakirjoihin oli kirjattu sekä miten vahvuuksista kirjoitettiin. Tutkimusryhmää kiinnosti myös, mikä merkitys vahvuuksien kirjaamisella oli asiakirjassa: oliko ne vain todettu vai liitettiinkö vahvuus lapsen saamiin tukitoimiin. Heidän tutkimuksessaan vahvuuksiksi määriteltiin Linleyn & Harringtonin (2006) määritelmän mukaan kaikki myönteisinä esitetyt lapsen kyvyt sekä luonteenpiirteet ja toimintatavat, joiden katsottiin edistävän lapsen pyrkimystä hyvään ja jotka olivat kulttuurisesti arvostettuja. Heiskanen ja kumppaneiden (2019) tutkimuksessa löydettiin selvästi eniten mainintoja sosiaalisista vahvuuksista. Toiseksi eniten mainintoja oli luonteenvahvuuksista. Tämän jälkeen tulivat kognitiiviset vahvuudet ja motoriset vahvuudet. Lapsen vahvuuksia kuvaavia luokituksia tunnistettiin yhteensä kahdeksan. Vahvuuksia ei kirjausten mukaan hyödynnetty pedagogisessa suunnittelussa.

1.2 Vahvuuksien hyödyntäminen ADHD-oireisten opetuksessa

ADHD-lyhenne tulee sanoista attention-deficit hyperactivity disorder ja tarkoittaa aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriötä. Varhaiskasvatusikäisillä lapsilla ADHD-oireet esiintyvät ikätaso huomioiden tyypillisesti motorisena levottomuutena ja tarkkaamattomuutena ja/tai impulsiivisuutena (ADHD: Käypä hoito-suositus, 2019). ADHD-lapsilla on sosiaalisia, akateemisia ja käyttäytymisen haasteita (Climie & Mastoras, 2015). Akateemisessa ympäristössä toimimista vaikeuttavat Daleyn ja Birchwoodin (2010) mukaan tarkkaamattomuus, häiritseminen ja aggressiivisuus sekä työmuistin, organisoinnin ja suunnitelmallisuuden ongelmat. ADHD-oireet eivät kuitenkaan esiinny kaikilla lapsilla samalla tavalla

ja on tarpeen huomioida, että kaikilla, joilla on ADHD-oireita, ei ole akateemisia vaikeuksia. Toisilla taas ei ole ylivilkkausoireita (Skogli ym., 2013).

Willcutt:n (2012) mukaan ADHD:ta esiintyy enemmän pojilla kuin tytöillä. Sen esiintyvyydestä on erilaisia arvioita, jotka vaihtelevat 3,4 % ja 7,2 % välillä (Polanczyk ym., 2015; Willcutt, 2012; Thomas ym., 2015). On myös tutkittu, että ADHD-oireet ovat periytyviä (esim. Thapar & Cooper, 2016). Tutkimuksissa tuodaan esiin poikien ja tyttöjen oirekuvan ja sitä kautta diagnosoinnin erilaisuus (Skogli ym., 2013). Poikien hyperaktiivisuusoireet koetaan usein ympäristössä tytöillä yleisempiä tarkkaamattomuuden oireita häiritsevämmäksi, joten poikien oireisiin haetaan herkemmin apua (Klefsjö ym., 2021).

Tytöillä haasteet ovat enemmän tarkkaavuuden haasteita, joita ei välttämättä tunnisteta koulussa, vaan ne saattavat jäädä masennuksen tai ahdistuneisuuden taakse (Chronis-Tuscano, 2022). Klefsjön ja kumppaneiden (2021) mukaan on hyvä huomioida ADHD-oireisen lapsen kyky tunnistaa itse tarkkaamattomuuden oireet. Ne saatetaan opettajan ja huoltajien taholta kokea ja nimetä emotionaaliksi oireiksi. Saman havainnon tästä tyttöjen pääsyä tutkimuksiin hidastavasta tekijästä ovat todenneet Martin ja kumppanit (2023), sillä tyttöjen ADHD-oireet yhdistetään usein mielenterveysongelmiin. Tyttöjen diagnosointi tapahtuu usein poikia myöhemmin, koska oireita ei tunnisteta (Chronis-Tuscano, 2022) ja koska tyttöjen oireet ovat huomaamattomampia (Skogli ym., 2013).

Madsenin (2023) tutkimus osoitti, että mitä vanhemmista diagnosoiduista oli kyse, sitä pienempi oli diagnosoitujen poikien ja tyttöjen lukumäärän ero. Ennen seitsemän vuoden ikää diagnosoitujen poikien ja tyttöjen suhde oli 5.1 suhde 1 ja neljäntoista ikävuoden jälkeen diagnosoiduilla suhde oli 2.3 poikaa 1 tyttöä kohden. Diagnoosin saaneilla oireet voivat vaihdella, koska diagnostiikka on heterogeenistä ja diagnostiset kriteerit vaihtelevat (mm. Willcutt, 2012; Thapar & Cooper, 2016). Diagnoosin sijasta tutkijat kehottavatkin kiinnittämään huomiota yksilöllisten tarpeiden mukaan laadittuihin tukimuotoihin (Suominen, 2018). ADHD-oireiden hoidossa tulisi ottaa huomioon henkilön vahvuudet ja heikkoudet, jotta tukeminen onnistuu hyvin (Thapar & Cooper, 2016).

Vain harvat tutkimukset keskittyvät ADHD-oireisten vahvuuksiin (Charabin ym., 2023; Climie & Mastoras, 2015). Erityisryhmien ja ylipäättään lasten vahvuuksista tutkimustietoa on vähän (Klenberg ym., 2018). Vahvuusperustaisella lähestymistavalla näyttäisi kuitenkin olevan positiivisia vaikutuksia, koska vahvuuksilla voidaan parantaa ja kompensoida oppilaan heikkouksia (Climie & Mastoras, 2015). Haitta-ajattelusta on siirrytty kohti vahvuusajattelua ja suunnattu katse kohti resilienssiajattelua (Brownlee ym., 2023). Resilienssillä tarkoitetaan henkilön kykyä selviytyä omista negatiivisista tuntemuksistaan ja kokeuksistaan. Resilienssitutkimusta on hyvin vähän ADHD-oireisilta, mutta sitä tarvittaisiin vahvuusperustaisen opettamisen hyödyntämiseen (Charabin ym., 2023).

Puustjärvi (2021) kertoo artikkelissaan, että ADHD-oireisten vahvuudeksi on tunnistettu mm. kognitiivinen joustavuus, uteliaisuus, resilienssi, kyseenalaistamisen kyky, luovuus ja kekseliäisyys. Myös riskinotto-kykyä ja oma-peräisten ideoiden hyödyntämistä on hänen kertomansa mukaan pidetty vahvuutena. On kuitenkin hyvä tiedostaa, että Barkleyn (2014) mukaan ADHD-oireiset lapset loukkaavat herkemmin itseään ja ovat muita lapsia taipuvaisempia onnettomuuksiin. Osa ominaisuuksista voidaankin kokea eri tilanteissa heikkouksiksi ja toisissa vahvuuksiksi. ADHD-lapset kokevat paljon stressitekijöitä, joita kaikki eivät kuitenkaan kohtaa samalla tavalla (Hai & Climie, 2021). Kun tiedetään, missä lapsi kokee onnistuvansa, voidaan suosia näitä toimintoja, jotta saadaan onnistumisen kokemuksia ja vältetään riskejä (Charabin ym., 2023).

Klenberg (2018) on tutkinut kouluikäisten ADHD-diagnosoitujen lasten sekä Keskittymiskyselyn normiaineiston lasten vahvuuksia. Hänen tutkimuksessaan vahvuuksista muodostettiin neljä komponenttia: sosiaalisuus, rauhallisuus, aktiivisuus ja herkkyys. Ylivilkkaan ja tarkkaamattoman ADHD:n esiintymismuodon sekä pelkkään tarkkaamattomuuteen painottuvan häiriön lapsilla oli keskimäärin vähemmän rauhallisuuteen liittyviä vahvuuksia kuin vertailuryhmän lapsilla. Tarkkaamattomuuteen painottuvan ADHD:n lapsilla oli vertailuryhmän lapsia vähemmän aktiivisuuteen liittyviä vahvuuksia. Yhdistetyn ADHD:n esiintymismuodon lapsilla oli vertailuryhmää enemmän aktiivisuuteen

ja herkkyyteen liittyviä vahvuuksia. Klenberg nostaa esiin havainnon, että ADHD-ryhmien oppilaiden vaikeudet voidaan nähdä myös positiivisina ominaisuuksina: Tarkkaamaton lapsi voi olla pohdiskeleva tai mielikuvituksellinen, ja impulsiivisesti toimiva lapsi kekseliäs ja nopea.

1.3 ADHD-oireisten lasten vahvuusperustainen tukeminen

ADHD-oireiden esiintyvyys sekä oireiden voimakkuus vaihtelevat eri ympäristöissä (Wheeler ym., 2009). Oireiden ilmenemiseen vaikuttaa ympäristön sekä tehtävän ennakoitavuus, läsnä olevat toiset ihmiset sekä lapsen oma vireystila. Varhaiskasvatuksessa tukitoimien vaikutusta ADHD-oireisiin on tutkittu vähän, mutta koululuokissa tukitoimilla on pystytty vähentämään oireita merkittävästi (Karhu, 2018). Tuen järjestäminen on ympäristösidonnaista.

Vahvuusperustaiset interventiot voivat auttaa opettajia keskittymään heikkouksien sijasta vahvuuksiin (Climie & Mastoras, 2015). Lapsille ominaisin tapa toimia on leikkiminen, koska se on lapsen luontainen vahvuus. Leikin kautta on luontevaa arvioida sekä tuoda esiin lapsen vahvuuksia. Tällä tapaa oppimista hyödynnetään varhaiskasvatusikäisten leikki-interventioissa. Niiden tarkoitus on opettaa lapsille taitoja, jotka vahvistavat oman toiminnan ohjausta ja joiden on tarkoitus auttaa lasta selviytymään myös päivittäisistä rutiineista suлавammin (Healey & Halperin, 2015). Pienten lasten aivot muokkautuvat nopeasti, joten leikki-interventiot voivat olla hyvä keino saada lisää kognitiivisia ja motorisia taitoja (Halperin & Healey, 2011).

Suomessakin on kokeiltu leikki-interventioita helpottamaan ADHD-oireisten lasten toiminnanohjauksen vaikeuksia. Interventioiden tarkoituksena on vähentää hyperaktiivisuuteen, impulsiivisuuteen, tarkkaamattomuuteen sekä aggressiiviseen käyttäytymiseen liittyviä ongelmia sekä tukea lapsen oman toiminnan ohjausta. Klenberg ja kollegat (2023) raportoivat Leikitään ja keskitytään -tutkimuksen tarkoituksena olleen selvittää, ovatko aiemmin Uudessa-Seelannissa tehdyt Healey & Halperin (2015) ja Healey & Healeyn (2019) *ENGAGE:n*

vanhemman ja lapsen yhteiseen leikkiin perustuvat interventioperiaatteet sovellettavissa meidän kulttuurissamme. Klenbergin ja kollegoiden (2023) Leikitään ja keskitytään -tutkimushankkeen tavoitteena oli kehittää leikkiin perustuva interventio, joka antaa varhaiskasvatusikäisten lasten vanhemmille työkaluja toiminnanohjauksen vaikeuksien ennaltaehkäisyyn. Päivittäisten vuorovaikutusta tukevien leikkien ja vertaistuen lisäksi tutkimuksessa vanhempia pyydettiin täyttämään erilaisia lomakkeita, joista yksi oli lapsen vahvuuksia kartoittava kysely, jota mekin tutkimuksessamme käytämme. Meta-analyysissä Claussen ja kumppanit (2022) toteavat, että vanhemmuudella ja kodin ympäristöllä on merkitystä lapsen kehitykseen ja ne voivat myötävaikuttaa ADHD-oireiden ilmenemiseen. Vanhempien vuorovaikutuksen laatu ja erityisesti sen sensitiivisyys ja lämpö tukevat positiivista kehitystä. Vanhempia tulee ohjata lasta kannustavaan vuorovaikutukseen.

Halperin ja Healey (2011) kertovat alle kouluikäisille tehtyjen tutkimusten osoittaneen, että ympäristön rikastamisella sekä muilla harjoituksilla on positiivisia morfologisia, kemiallisia ja kognitiivisia vaikutuksia aivoihin koko elämän ajan. Kouluympäristössä on saatu tutkittuja tuloksia siitä, kuinka oppimisympäristön ja -puitteiden uudelleen järjestämisellä vaikutetaan lapsen käyttäytymiseen oppimisympäristössä (Epstein, 2008). Kern & Clemens (2007) korostavatkin, että ympäristöstä poistetaan tekijät, jotka aiheuttavat ongelmallista käyttäytymistä ja luodaan sellainen ympäristö, jossa lasten motivaatio pysyy yllä. Toivottua käyttäytymistä opettamalla ja vahvistamalla voidaan auttaa lasta kasvattamaan resilienssiään ja selviämään haasteista (Climie & Mastoras, 2015).

ADHD-oireisten itsetuntoa ja motivaatiota voi auttaa se, että opettajilla ja muilla oppilailta on tarpeeksi tietoa heidän tukemisestaan (McDougal ym., 2023). Halperin ja Healey (2011) tuovat esiin, kuinka jatkuva ADHD-oireiden hoito on kallista ja ongelmallista. On tärkeää, että käytetään hoitomuotoja, joilla on pitkäaikaisia vaikutuksia aktiivisen harjoittelun jälkeenkin. He listaavat tehokkaaksi todettuina hoitomuotoina lääkityksen ja käyttäytymisen interventiot sekä edellä mainittujen yhdistelmät (Halperin ja Healey, 2011).

1.4 Tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tuoda esiin lasten vahvuuksia, jotta niitä voidaan hyödyntää oppimisen tukemisessa. Vanhempien ja päiväkodin henkilöstön vahvuusarvojen tarkastelulla tuodaan esiin monitahoarvioinnin merkitystä, sillä vahvuudet esiintyvät erilaisina eri ympäristöissä. On huomioitava myös arvioijan oman näkemyksen vaikutus vahvuuksien arviointiin. Varhaiskasvatusikäisten lasten vahvuuksia on tutkittu vähän. Seuraavat tutkimuskysymykset muotoutuivat aineistoomme kerätyn datan pohjalta:

1. Minkälaisia vahvuuksia lasten vanhemmat ja päiväkodin henkilöstö arvioivat ADHD-oireisille lapsille ja eroavatko arviot toisistaan? Onko tyttöjen ja poikien vahvuusarvioissa eroja?
2. Eroavatko päiväkodin henkilöstön ADHD-oireisten lasten vahvuusarviot vertailuaineiston lasten arvioista?

2 TUTKIMUSMENETELMÄT

2.1 Tutkimusaineisto

Tutkimuksessa käytettiin kahta aineistoa: ADHD-oireisten lasten aineistoa sekä PikkuKesky:n normiaineistoa, jota kutsumme jatkossa nimellä vertailuaineisto. ADHD-oireisten lasten aineisto perustuu Niilo Mäki -instituutin Leikitään ja keskitytään -hankkeen (LeKe-hanke) yhteydessä kerättyihin vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön vahvuusarvioihin. He täyttivät Pienten lasten keskittymiskyselyn vahvuusosion kyselylomakkeen. Aineisto kerättiin hankkeeseen osallistuneiden lasten vanhemmilta sekä lapsen päiväkotiryhmässä työskenteleviltä varhaiskasvatuksen ammattilaisilta Helsingissä, Jyväskylässä ja Rovaniemellä vuosina 2017–2018 (Klenberg ym., 2023).

ADHD-oireisten aineisto koostui 84:stä 4–5-vuotiaasta lapsesta, joista tyttöjä oli 12 (14.3 %) ja poikia 72 (85.7 %). Alkuperäisestä Klenbergin ja kumppaneiden (2023) aineistosta ($n=95$) jäi tutkimuksemme ulkopuolelle 11 lasta, joilta puuttui joko vanhempien tai varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio. LeKe-hankkeeseen osallistuneet perheet olivat ilmaisseet halukkuutensa osallistua tutkimukseen päiväkodeissa, neuvoloissa sekä sanomalehdissä julkaistujen ilmoitusten kautta. Perheet kävivät läpi kuuden kriteerin seulan ennen hankkeen tutkimukseen hyväksymistä. Yksi kriteeri oli arvio lasten ADHD-oireista. Vanhemmat arvioivat lapsen tarkkaavaisuuden ja hyperaktiivisuuden ongelmia Lasten käyttäytymisen tarkistuslistan avulla (*Child Behavior Checklist*: kyselylomakkeet käytöshäiriöiden diagnostiikan apuvälineinä, Achenbach & Rescorla, 2000). Mikäli vanhempien arvio lapsen ongelmista oli persentiililuvultaan vähintään 65, täyttyi LeKe-hankkeen osallistumiskriteeri. Vanhemmat allekirjoittivat suostumuslomakkeen perheen osallistumisesta tutkimukseen keskusteltuaan ensin tutkimukseen osallistuvan lapsen kanssa. Tutkimusryhmä ohjeisti ottamaan huomioon lapsen mielipiteen tutkimukseen osallistumisesta. Vanhemmat antoivat tutkimukseen osallis-

tumiseen liittyvät taustatiedot. Jyväskylän yliopiston humanististen tieteiden eettinen toimikunta on myöntänyt eettisen hyväksynnän Leikitään ja keskitytään -hankkeen tutkimukselle.

Klenberg ja kumppanit (2017) keräsivät lasten vahvuuksien vertailuaineiston päiväkodin henkilöstöltä. Kerääminen toteutettiin osana Pienten lasten keskittymiskyselyn, eli PikkuKeskyn kehittämistä talven 2014–2015 aikana. PikkuKeskyn kyselylomakkeella saadun tiedon avulla psykologit voivat arvioida alle kouluikäisen lapsen toiminnanohjauksen taitoja. Vertailuaineistossa tutkittavat olivat 4–6-vuotiaita lapsia. Aineisto koostui 709 lapsesta, joista 343 oli tyttöjä ja 366 poikia. PikkuKeskyn-tutkimukseen kutsuttiin kaikki Lahden kaupungin 35 päiväkotia, joista lopulta 28 osallistui. Vanhemmat saivat tiedotteen aineiston keruusta ja täyttivät tutkimuksen taustatieto- ja suostumuslomakkeen. Meidän tutkimukseemme käytettiin 708 lapsen arviota, joista tyttöjä oli 342 (48.3 %) ja poikia 366 (51.7 %). Ulkopuolelle jäi yksi lapsi puutteellisen arvion vuoksi.

2.2 Mittarit ja muuttujat

Klenbergin ja kollegojen (2017) PikkuKeskyn vahvuusosion kyselylomakkeessa oli nimetty 28 vahvuutta, jotka kuvaavat lapsen vahvoja puolia. Vanhempia ja päiväkodin kasvatushenkilöstöä ohjeistettiin valitsemaan kaikki lasta kuvaavat vahvuudet. Kysely pisteytettiin seuraavasti: 0 = *ei kuvaile lasta* ja 1 = *kuvailee lasta*. Vahvuuskyselyn arvioitavat vahvuudet olivat: avulias, ystävällinen, puolustaa toisia, huumorintajuinen, avoin, innostuva, yhteistyöhaluinen, sosiaalinen, suosittu kaveri, tunnollinen, sitkeä, rauhallinen, sopeutuva, vaatimaton, oikeudenmukainen, kekseliäs, nopea, sanavalmis, oma-aloitteinen, luottaa itseensä, rohkea, johtajatyyppeä, hyvä mielikuvitus, pohdiskeleva, herkkä, omaa paljon tietoa, kätevä käsistään ja liikunnallinen.

Tilastoanalyysiä varten hyödynsimme Klenbergin (2018) Keskittymiskyselyn standardointitutkimukseen osallistuneiden 6–15 -vuotiaiden lasten vahvuusarvioinneista muodostettuja komponentteja. Keskittymiskyselyn vahvuusosio on sama kuin PikkuKeskynsä. Klenberg muodosti vahvuuksista neljä

komponenttia pääkomponenttianalyysin avulla. Komponentit muodostettiin tetraakisesta korrelaatiomatriisista käyttämällä vinokulmaista rotaatiota. Ne saivat nimet sosiaalisuus, rauhallisuus, aktiivisuus ja herkkyys. Klenberg jätti pois lopullisista analyyseistään kolme taitoihin liittyvää vahvuusosiota: omaa paljon tietoa, kätevä käsistään ja liikunnallinen. Me toimimme samalla tavalla. Konsultaatiossa Klenbergin kanssa (29.11.2023) keskustelimme komponenttipisteiden käytöstä. Saimme käyttöömmme tulosteen hänen tutkimuksensa vahvuuksien lautaumisesta (liite 1). Meidän aineistossamme vahvuutta ei sisällytetty ainoastaan korkeimman latauksen komponenttiin, vaan lataukset kerrottiin lapsen saamalla arviolla jokaisen vahvuuden osalta. Tämä tehtiin sekä vanhempien, että päiväkodin henkilöstön antamille arvioille. Näin muodostuivat tutkimuksemme vanhempien ja päiväkodin kasvatushenkilöstön vahvuusarviot sosiaalisuus, rauhallisuus, aktiivisuus ja herkkyys -komponentteihin.

2.3 Aineiston analyysi

Aineisto analysoitiin IBM SPSS -ohjelmiston versiolla 28. Tarkastelimme ADHD-oireisten vahvuusarvioita kaksisuuntaisella varianssianalyysillä. Varianssianalyysi vertaa samanaikaisesti usean muuttujan keskiarvoja toisiinsa (Field, 2013). Tutkimme vanhempien ja päiväkodin henkilöstön arvioiden eroja. Tämän lisäksi halusimme selvittää, oliko lapsen sukupuolella merkitystä hänen saamaansa arvioon. Tutkimme, onko riippuvissa muuttujissa, eli vanhempien ja päiväkodin henkilöstön tekemissä vahvuusarvioissa, riippumattomasta muuttujasta, eli sukupuolesta aiheutuvaa vaihtelua. Tämän lisäksi tutkimme vahvuusarvion laajan, vahvuuskomponentin ja sukupuolen yhdysvaikutusta arvioon. Tarkastelimme muuttujien normaalijakautuneisuutta silmämääräisesti histogrammeista. Nummenmaan (2021) mukaan normaalijakauman vinous tarkoittaa, että suuri osa havainnoista on joko keskiarvoja suurempia tai pienempiä. Havaitsimme vinoutta rauhallisuusmuuttujassa, mutta sen ei todettu estävän varianssianalyysin toteuttamista riittävän otoskoon vuoksi (Nummenmaa, 2021). Lisäksi halu-

simme tarkastella yksittäisten vahvuuksien esiintyvyyttä vanhempien ja päiväkodin henkilöstön arvioissa ADHD-oireisista lapsista. Tämä tapahtui tarkastelemalla frekvenssitulosten tunnuslukuja summan osalta. Analyysi on yksinkertainen, mutta antaa kuvan luokitteluasteikollisten muuttujien frekvensseistä (Nummenmaa, 2021).

Toiseen tutkimuskysymykseen vastasimme riippumattomien otosten *t*-testiä hyödyntäen. Nummenmaan (2021) mukaan riippumattomuus tarkoittaa, että yksi tilastoyksikkö kuuluu vain yhteen ryhmään. Tutkimus lähtee oletuksesta, että kuuluminen jompaankumpaan ryhmään aiheuttaa eroja mitattavassa ominaisuudessa. Parametrisen testin mahdollistavat oletukset toteutuivat aineistossamme riittävästi. Tutkimme päiväkodin henkilöstön tekemien vahvuusarvioiden eroja ADHD-oireisten ja vertailuaineiston lasten välillä, koska halusimme selvittää, poikkeavatko kahden eri ryhmän keskiarvot toisistaan.

Analyysien efektikokojen merkitsevyyttä sekä varianssianalyysin että riippumattomien otosten *t*-testin osalta tarkasteltiin Cohenin (1988) mukaan: pieni efekti $d = 0.20$, keskikokoinen efekti $d = 0.50$ ja suuri efekti $d = 0.80$.

2.4 Eettiset ratkaisut

Tämä tutkimus on toteutettu Tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti (HTK-ohje, 2023) ja noudattaen Jyväskylän yliopiston määräyksiä. Leikitään ja keskitytään -hanketutkimus on saanut Jyväskylän yliopiston humanististen tieteiden eettisen toimikunnan hyväksynnän. Molempien aineistojen tutkimushenkilöiden osallistuminen perustui vapaaehtoisuuteen. Lasten ollessa alaikäisiä, haettiin suostumukset tutkimukseen osallistumisesta heidän huoltajiltaan. Leke-aineistossa huomioitiin myös lapsen mielipide. Vertailuaineiston keräämiseen on saatu lupa tutkimukseen osallistuneen kaupungin varhaiskasvatuksen palvelupäälliköltä.

Aineiston käsittelyssä on pyritty säilyttämään sen laatu työstämällä raakadatasta otettuja kopioita. Aineistoa on käsitelty huomioiden tietoturvaan liittyvät riskit. Käytimme tutkimuksessamme valmiiksi kerättyä aineistoa, joka oli

jo valmiiksi pseudonymisoitu. Aineiston tietoja on käytetty ainoastaan tutkimuksen tekemiseen, ja data on tallennettu ja varmuuskopioitu tietoturvallisesti. Tutkimuksen julkistamisen jälkeen aineisto on hävitetty eettisten periaatteiden mukaan.

3 TULOKSET

3.1 Vanhempien ja päiväkodin henkilöstön vahvuusarvioiden vertailua ADHD-oireisten aineistossa

Kaksisuuntaisen varianssianalyysin tulosten mukaan vanhempien ja päiväkodin henkilöstön vahvuusarviot erosivat toisistaan tilastollisesti merkitsevästi sosiaalisuuden $F(1,82) = 11.712$, $p = <.001$, $\eta^2 = .125$, aktiivisuuden $F(1,82) = 10.841$, $p = .001$, $\eta^2 = .117$ ja herkkyyden $F(1,82) = 12.238$, $p = <.001$, $\eta^2 = .130$ osalta. Efektikoko oli näiden kolmen vahvuuskomponentin osalta kohtalainen (Cohen, 1988). Rauhallisuuden osalta $F(1,82) = 2.878$, $p = .094$, $\eta^2 = .034$ erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. Kun arvioinnin laatijan lisäksi otettiin tarkasteluun sukupuoli, ei muuttujien välillä havaittu tilastollista merkitsevyyttä sosiaalisuuden $F(41,52) = .331$, $p = .567$, $\eta^2 .004$, rauhallisuuden $F(1,82) = .722$, $p = .398$, $\eta^2 .009$, aktiivisuuden $F(1,82) = .020$, $p = .887$, $\eta^2 .000$ eikä herkkyyden $F(1,82) = 1.829$, $p = .180$, $\eta^2 .022$ osalta. Keskiarvot ja keskihajonnat sukupuolen osalta on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1

Tunnusluvut tyttöjen ja poikien vahvuusarvioista

	Vanhempien arvio				Päiväkodin henkilöstön arvio			
	tytöt		pojat		tytöt		pojat	
	KA	KH	KA	KH	KA	KH	KA	KH
Sosiaalisuus	0.25	0.11	0.23	0.09	0.18	0.08	0.18	0.09
Rauhallisuus	0.08	0.07	0.06	0.06	0.05	0.04	0.05	0.06
Aktiivisuus	0.18	0.07	0.18	0.08	0.12	0.06	0.13	0.07
Herkkyyys	0.09	0.03	0.07	0.03	0.06	0.04	0.06	0.03

Huom. KA = keskiarvo, KH = keskihajonta

Tarkasteltaessa sukupuolen, vahvuusarvion sekä arvioijan eli vanhempien ja päiväkodin henkilöstön yhdysvaikutusta havaittiin, ettei lapsen sukupuolella, vahvuusarvioilla eikä arvion laatijalla ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä sosiaalisuuden $F(1,82) = 0.233$, $p = .631$, $\eta^2 = .003$, rauhallisuuden $F(1,82) = 1.062$, $p = .306$, $\eta^2 = .013$, aktiivisuuden $F(1,82) = 0.120$, $p = .730$, $\eta^2 = .001$ ja herkkyyden $F(1,82) = 1.087$, $p = .300$, $\eta^2 = .013$ osalta.

Taulukko 2

ADHD-oireisten lasten aineiston vahvuuksien frekvenssit

	Vanhemmat		Päiväkodin henkilöstö	
	Tytöt (n=13) *	Pojat (n=73) *	Tytöt (n=12)	Pojat (n=73) *
Hyvä mielikuvitus	92.3 %	83.6 %	58.3 %	67.1 %
Kekseliäs	84.6 %	83.6 %	41.7 %	60.2 %
Nopea	61.5 %	79.4 %	25.0 %	60.2 %
Sanavalmis	76.9 %	54.8 %	75.0 %	53.4 %
Oma-aloitteinen	61.5 %	46.6 %	41.7 %	19.1 %
Avoin	76.9 %	61.6 %	41.7 %	45.2 %
Innostuva	76.9 %	86.3 %	66.7 %	72.6 %
Luottaa itseensä	30.8 %	60.7 %	33.3 %	41.1 %
Rohkea	53.8 %	60.3 %	41.7 %	52.1 %
Tunnollinen	23.0 %	13.7 %	0.0 %	15.1 %
Sitkeä	30.8 %	23.3 %	25.0 %	11.0 %
Rauhallinen	0.0 %	2.7 %	25.0 %	15.1 %
Pohdiskeleva	30.8 %	26.0 %	25.0 %	32.9 %
Yhteistyöhaluinen	38.4 %	32.9 %	41.7 %	37.0 %
Sopeutuva	61.5 %	30.1 %	16.7 %	23.2 %
Vaatimaton	0.08 %	2.7 %	0.0 %	9.6 %
Herkkä	69.2 %	64.3 %	50.0 %	46.6 %
Oikeudenmukainen	53.8 %	31.5 %	41.7 %	23.3 %
Sosiaalinen	76.9 %	76.7 %	50.0 %	60.2 %
Suosittu kaverina	30.8 %	38.3 %	41.7 %	35.6 %
Johtajatyyppejä	38.4 %	26.0 %	25.0 %	20.5 %
Avulias	53.8 %	54.8 %	58.3 %	32.9 %

Ystävällinen	76.9 %	48.0 %	41.7 %	41.1 %
Puolustaa toisia	30.8 %	32.9 %	16.7 %	13.7 %
Huumorintajuinen	69.2 %	75.3 %	41.7 %	54.8 %

Varianssianalyysin lisäksi halusimme tarkastella arvioitujen vahvuuksien prosenttiosuuksia ADHD-oireisten aineistosta (Taulukko 2). Tällä tapaa saimme kuvan yksittäisten vahvuuksien esiintymisestä. Sekä vanhempien että päiväkodin henkilöstön arvioissa pojat saivat eniten vahvuusarvioita ominaisuudelle *innostuva*. Vanhemmat arvioivat pojille vähiten vahvuusarvioita ominaisuuksille *rauhallinen* ja *vaatimaton*. Päiväkodin henkilöstö arvioi pojille vähiten *vaatimattomuutta*. Vanhempien arvioissa tytöillä oli eniten arvioita vahvuuden *hyvä mielikuvitus* kohdalla. Päiväkodin arvioissa sai *sanaavalmis* arvioita eniten. Tytöillä ei ollut vanhempien arvioissa lainkaan *rauhallisuuteen* liittyvää vahvuutta, kun taas päiväkodin henkilöstön arvioissa ei ollut yhtään arviota ominaisuudelle *vaatimaton* eikä *tunnollinen*.

3.2 ADHD-oireisten ja vertailuaineiston vahvuusarvioiden vertailua

Vastataksemme toiseen tutkimuskysymykseen, tarkastelimme riippumattomien otosten *t*-testillä, eroavatko päiväkodin henkilöstön tekemät ADHD-oireisten lasten ja vertailuaineiston lasten vahvuusarviot toisistaan. *T*-testit osoittivat, että ADHD-oireisille lapsille arvioitiin vertailuaineiston lapsia enemmän sosiaalisuuteen, aktiivisuuteen ja herkkyyteen liittyviä vahvuuksia. Vertailuaineiston lapsille arvioitiin enemmän rauhallisuuteen liittyviä vahvuuksia (taulukko 2).

Taulukko 2

Päiväkodin henkilöstön arviot ADHD-oireisten ja vertailuaineiston lasten vahvuuksista

	ADHD		Vertailu-		<i>t</i> (791)	p-arvo	d
	-oireiset		aineisto				
	<i>KA</i>	<i>KH</i>	<i>KA</i>	<i>KH</i>			
sosiaalisuus	0.18	0.09	0.15	0.10	-2.26	0.02***	-0.26
rauhallisuus	0.05	0.05	0.10	0.08	5.33	<.001***	0.61
aktiivisuus	0.13	0.07	0.09	0.08	-4.63	<.001***	-0.53
herkkyys	0.06	0.03	0.05	0.03	-2.59	0.01***	0.30

Huom. *KA* = keskiarvo, *KH* = keskihajonta, ***p < .05.

Vahvuusarviointit eroavat tilastollisesti merkitsevästi sosiaalisuuden, rauhallisuuden, aktiivisuuden ja herkkyyden osalta p-arvon ollessa alle .05. Efektikoko rauhallisuuden osalta on kohtalainen ja sosiaalisuuden, aktiivisuuden sekä herkkyyden osalta heikko (Cohen, 1988).

4 POHDINTA

Tarkastelimme tutkimuksessamme vanhempien ja päiväkodin kasvatushenkilöstön laatimien ADHD-oireisten lasten vahvuusarvioiden keskiarvojen eroja. Halusimme selvittää myös tyttöjen ja poikien vahvuusarvioiden eroja. Tulokset osoittivat, että vanhempien ja päiväkodin kasvatushenkilöstön tekemät arviot lasten vahvuuksista erosivat toisistaan. Vanhemmat arvioivat lapsille enemmän vahvuuksia kuin päiväkodin henkilöstö, mutta erot olivat pieniä. Sukupuolten välillä arvioissa ei havaittu tilastollisesti merkitseviä eroja. Tutkimme lisäksi, eroavatko päiväkodin henkilöstön tekemät vahvuusarviot ADHD-oireisten ja vertailuaineiston lasten välillä. Henkilöstö arvioi ADHD-oireisille lapsille enemmän vahvuuksia kuin vertailuaineiston lapsille sosiaalisuudessa, aktiivisuudessa ja herkkyydessä. Vertailuaineiston lapsille arvioitiin enemmän rauhallisuuteen liittyviä vahvuuksia.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat henkilöstöä tunnistamaan jokaisen lapsen ainutlaatuisuuden sekä arvostamaan lasta juuri sellaisena kuin hän on (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022). Tämä tarkoittaa varhaiskasvatuksen velvollisuutta järjestää oppimisympäristö niin, että jokainen lapsi voi osallistua ja onnistua omista lähtökohdistaan käsin. Lapsi hyötyy riittävän varhain aloitetusta ja vahvuuksia hyödyntävästä tuesta (Climie & Mastoras, 2015). Lapsen käyttäytyminen ja sen myötä vahvuuksien esiintyminen voi vaihdella siirryttäessä ympäristöstä toiseen (Lappalainen & Sointu, 2013). Tutkimukset tähdentävät monitahoarvioinnin hyötyjä lasten vahvuuksien arvioinnissa (Lappalainen & Sointu, 2013; Rasihd ym., 2013).

Tutkimuksemme tulosten tarkastelu aiempaan tutkimukseen verraten on vaikeaa, sillä tutkimusta lasten vahvuuksista on niukasti. Varhaiskasvatustutkimuksen lasten vahvuuksista tutkimus on tätäkin vähäisempää. Haluamme tuoda tutkimustuloksemme myötä esiin lasten vahvuuksien hyödyntämisen merkityksen kasvatuksessa ja koulutuksessa. Kodin arkiset toiminnot mahdollis-

tavat toimintoja lapsen kiinnostuksen kohteiden mukaan ja lapsentahtisesti. Päiväkodin strukturoitu ympäristö tukee puolestaan lapsen käyttäytymistä, mutta toisaalta ympäristön on vaikeampi taipua lapsen yksilöllisiin tarpeisiin.

Vanhemmat arvioivat tässä tutkimuksessa ADHD-oireisille lapsille enemmän vahvuuksia kuin päiväkodin henkilökunta. Monitahoarviointi perustuu siihen, että kukin arvion tekijä arvioi lasta kontekstissa, jossa hänen kanssaan toimii (Lappalainen & Sointu, 2013). Näin saadaan huomioitua eri ympäristössä ilmenevät vahvuudet. Vanhempien ja päiväkodin henkilökunnan arviot täydentävät toisiaan, niitä ei tule asettaa toisiaan vastaan. Kuten Klenberg (2018) mainitsee, voidaan vahvuus tulkita eri konteksteissa eri tavoin. Tämä ilmenee esimerkiksi tilanteissa, joissa impulsiivisesti ympäristöön reagoiva lapsi voidaan kokea keskittymistä vaativassa ryhmätilanteessa häiriöksi ja vapaammassa keskustelutilanteessa sosiaalisesti ja sanavalmiiksi.

Päiväkodin henkilöstö arvioi lapsen vahvuuksia ammatillisesta näkökulmasta varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä. Heillä on kokemusta erilaisten arviointilomakkeiden täyttämisestä. Päiväkodin henkilöstöllä voi ajatella olevan koulutuksensa ja työkokemuksensa ansiosta vanhempia enemmän tietoa lasten kasvusta ja kehityksestä. Vanhemmat saattavat perustaa arvionsa omaan käsitykseensä toivotusta käyttäytymisestä, verrata lasta sisaruksiin tai toisiin lähipiirin lapsiin. Kuten McCoy (2019) toteaa, aikuisten tekemässä arvioinnissa tulee ottaa huomioon heidän subjektiivisuutensa ja halunsa nähdä lapsessa hyvää. Saattaa olla, että positiivisia ominaisuuksia korostetaan negatiivisten kustannuksella. Vanhempien biologinen suhde lapseen voi heikentää arvion objektiivisuutta. Vastaavasti jos päiväkodin henkilöstö työskentelee usean vuoden saman lapsiryhmän kanssa, voi ajan myötä muodostuva suhde vaikuttaa arvion objektiivisuuteen.

Tutkimuksessamme ADHD-oireiset lapset saivat eniten sosiaalisuuteen liittyviä vahvuusarvioita. Saman havainnon tekivät Heiskanen ja kumppanit (2019) tutkiessaan esiopetusikäisten lasten pedagogisten asiakirjojen vahvuuskirjauksia. Näissä kahdessa tutkimuksessa oli eri aineistojen lisäksi erilaiset tutkimusmenetelmät ja arviointivälineet. Rashid ja kumppanit (2013) toteavat,

että useita arviointityökaluja ja -menetelmiä käyttämällä voidaan saada lasten vahvuuksista mahdollisimman laaja kuva. Kun ottaa huomioon tutkimukseen osallistuneiden lasten iän ja kehitystason, voi ajatella olevan luonnollista, että sosiaalisuuteen liittyvät vahvuudet nousevat esiin. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa toiminta pohjaa sosiaalisessa ympäristössä tapahtuvaan vuorovaikutukseen, jossa painottuu toisten lasten kanssa toimimisen taidot.

Meidän tutkimustulostemme mukaan sukupuolella ei ollut merkitystä ADHD-oireisten lasten vahvuusarvioihin. Se, oliko arvioinnin kohteena tyttö tai poika, ei vaikuttanut vanhemman eikä päiväkodin henkilöstön arvioon. Tutkimuksemme ADHD-oireisten aineisto edusti sukupuolten jakautumisen osalta Madsenin (2023) tutkimuksessa havaittua suhdelukua 5 poikaa 1 tyttöä kohden. Tulosten tarkastelussa on syytä ottaa huomioon koko aineiston laajuus. Tämän aineiston tiedoilla ei voi tehdä yleistyksiä ADHD-oireisista lapsista, eikä johtopäätöksiä tyttöjen ja poikien oirekuvasta.

Vertailuryhmä sai varhaiskasvatuksen henkilöstöltä ADHD-oireisia enemmän vahvuusarvioita vain rauhallisuudessa. ADHD-oireisten lasten saama vahvuuksien runsas määrä saattaa johtua siitä, että Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) painottavat vahvuusperustaista ajattelua etenkin tuen tarpeita kirjattaessa. Vahvuusajattelusta tietoisina varhaiskasvatuksen ammattilaiset saattavat pohtia oireisten vahvuuksia verrokkeja tarkemmin. Vahvuusajattelu kirjattiin varhaiskasvatusta ohjaaviin asiakirjoihin vertailuaineiston keräämisen jälkeen. Meidän tutkimuksemme tulos poikkesi Klenbergin (2018) tuloksista. Hänen tutkimuksessaan ADHD-diagnoosin saaneille 6–15-vuotiaille lapsille arvioitiin vähemmän vahvuuksia kuin vertailuryhmän lapsille. Tutkimuksia vertailtaessa on huomioitava lasten ikä ja kehitystaso. Tämän lisäksi Klenbergin tutkimuksessa lapsilla oli diagnosoitu ADHD, kun taas tässä tutkimuksessa lapsilla oli havaittu ADHD:n oireita.

Tämän tutkimuksen tuloksia tarkasteltaessa on syytä ottaa huomioon tutkimustulosten luotettavuuteen ja yleistettävyyteen liittyviä tekijöitä. Klenbergin (2018) tutkimuksen komponenttianalyysin sekä muodostuneiden la-

tauspisteiden käyttäminen vaikuttavat tutkimuksen luotettavuuteen. Yhden aineiston analyysiä ei voi yleistää toiseen. Kun käytimme tutkimuksessa 6–15-vuotiaista lapsista kerättyä aineistoa, voisi tehdä johtopäätöksen, että aineistomme 3–4 -vuotiailla lapsilla esiintyisi vahvuuksia samassa suhteessa. Tietyn otoksen lapsia tutkittaessa on muistettava, että tulokset kuvaavat juuri tämän ryhmän vahvuusarvioita tietyssä ajassa ja paikassa. Alle kouluikäisillä lapsilla ei ole samoja vahvuuksia kuin koululaisilla. Park ja Peterson (2006) mainitsevat, etteivät päiväkotikäiset lapset ole kehittyneet emotionaalisesti ja kognitiivisesti kouluikäisten lasten tapaan. Analyysimenetelmän valintaa pohtiessamme, toteimmme dikotomisten muuttujien vaikeuttavan työmme analyysin toteuttamista. Muuttujat eivät mahdollistaneet suoraan esimerkiksi faktorianalyysiä, joten päädyimme hyödyntämään Klenbergin (2018) tekemää analyysiä tiedostaen sen vaikutuksen tutkimuksen tuloksiin. Tämä kouluikäisten lasten tutkimuksen aineisto on kerätty samalla kyselylomakkeella kuin meidän aineistomme ja mittasi vahvuuksia samalla tavoin.

Tutkimuksen luotettavuutta ja yleistettävyyttä arvioitaessa on otettava huomioon, että vanhemmat itse ovat arvioineet lapsensa ADHD-oireisiksi. Vanhemmat olivat hakeutuneet hankkeeseen, jossa he saisivat työkaluja toimia ylivilkkaan ja impulsiivisesti toimivan lapsen kanssa. Vanhempien tietoisuus hankkeen tarkoituksesta ja huoli oman lapsen kehityksestä on saattanut vaikuttaa ADHD-oireiden arviointiin. Tutkimuksemme ADHD-oireiset lapset olivat varhaiskasvatusikäisiä. Tämän ikäisillä lapsilla voidaan havaita ADHD:n piirteitä erilaisissa ympäristöissä toimittaessa, mutta oireet eivät välttämättä johda myöhemmin diagnoosiin. Kansainvälisessä tutkimuksessa on kuitenkin havaittu, että vanhemmat osaavat arvioida lastensa vahvuuksia (Nordness ym., 2009). Aikuisen arvioidessa lasta on otettava huomioon hänen subjektiivisuutensa (McCoy, 2019). Aineistomme ADHD-oireisten lasten vahvuusarviot on kerätty sekä vanhemmilta että päiväkodin henkilöstöltä. Monitahoarviointi lisää tulosten luotettavuutta (Lappalainen & Sointu, 2013; Rashid ym., 2013).

Tutkimuksen yleistettävyyttä tarkasteltaessa tulee ottaa huomioon aineistojen ominaisuuksien asettamat rajoitteet. Kummassakaan aineistossa ei

ole käytetty satunnaisotantaa. Tämän tutkimuksen ADHD-oireisten aineistoon ovat perheet itse ilmoittaneet lapsensa ja vertailuaineisto on kerätty yhden kaupungin lapsista. Toiseksi on huomioitava suhteutettaessa tuloksia aiempiin tutkimuksiin, että tutkimukseen osallistuneet olivat ADHD-oireisia eivät ADHD-diagnosoituja henkilöitä. Varhaiskasvatusikäisten lasten vahvuuksien arvioinnista puuttuu kysely, joka ottaa huomioon vahvuuksien moninaisuuden sekä syvyyden. Sen tärkeyttä Peterson ja Seligmankin (2004) korostavat.

Validiteettia tarkasteltaessa arvioidaan mittaavatko analyysin mittarit sitä, mitä niiden on tarkoitus mitata (Valli, 2015). Kun tutkitaan moniulotteisia käsitteitä, kuten vahvuuksia, voi pohtia onko arvioinnin tekijöillä samanlainen käsitys vahvuuksien ilmenemisestä. Tämän tutkimuksen tulosten yhteneväisyydessä saattaa näkyä huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön vuorovaikutuksen laatu sekä sisältö. Lapsen vahvuuksia sekä taitoja huomioiva keskustelukulttuuri varhaiskasvatuksen henkilöstön ja vanhempien välillä saattaa näkyä vahvuusarvioiden yhteneväisyytenä. Tämä tulisi olla tavoitteena kaikilla varhaiskasvatuksen toimijoilla. Kasvatuskumppanuuden ylläpitäminen on varhaiskasvatuksen vastuulla.

Tulevissa tutkimuksissa kokeneen tutkijan on syytä analysoida ADHD-oireisten lasten aineisto omaan aineistoon perustuvalla faktorianalyysillä. Näin saadaan luotettavia tutkimustuloksia varhaiskasvatusikäisten ADHD-oireisten lasten vahvuusarvioista. ADHD-oireisten lasten aineiston vahvuuksien frekvenssitarkastelussa havaittiin eroja vanhempien ja päiväkodin henkilöstön arvioissa. Vanhemmat arvioivat pojille selkeästi enemmän vahvuutta oma-aloitteisuudessa, kun taas päiväkodin henkilöstön arvioissa pojilla todettiin enemmän pohdiskelevuutta. Näihin havaintoihin perustuen olisi hyödyllistä tutkia eri arvioijien käsityksiä vahvuuksista sekä niiden ilmenemisestä eri ympäristöissä. Kun vahvuus tunnistetaan yhdessä ympäristössä, voidaan pohtia, kuinka sitä voidaan hyödyntää toisessa ympäristössä. Vahvuuksien hyödyntäminen voi toimia osana oppimisen tukea. McDougal ja kumppanit (2023) totesivat, että tietotutkimisen tavoista voi edistää itsetunnon ja motivaation kehitystä. Park ja Peter-

son (2009) sanovat että kouluissa tulisi arvioida ja mitata lasten vahvuuksia samassa määrin kuin heidän heikkouksiaan ja puutteitaan. Meidän tulee pohtia, kuinka saamme lasten vahvuuksia yhä paremmin näkyväksi. Tämä tukee pyrkimystä kirjata oppimisen suunnitelmia vahvuusperustaisesti.

Mielenkiintoinen tutkimussuunta olisi tehdä pitkäaikainen tutkimus vahvuuksien kehittymisestä. Samalla pyrittäisiin tunnistamaan ympäristön vaikutus niiden kehittymiseen. Vahvuuksien arvioinnin voi ajatella liittyvän tiiviisti kulttuuriin ja yhteiskunnalliseen tilanteeseen. Olisi tarpeen kehittää alle kouluikäisille suomalaisille lapsille oma tutkimukseen perustuva vahvuuksien arviointiväline. Vahvuuksien arviointi ei saisi jäädä vain kyselylomakkeen tuloksiksi, vaan niitä tulisi hyödyntää myös jatkossa.

Olisi tarpeen tutkia kuinka varhaiskasvatuksen opettajat hyödyntävät työssään tietoa lapsille arvioituista vahvuuksista. On tärkeä jatkaa tutkimusta vahvuuksista ja miettiä kuinka vahvuusarvioinnin tuloksia voidaan hyödyntää käytännön työssä. Arjen varhaiskasvatustyöhön on kehitetty vahvuusajatteluun pohjautuvia materiaaleja, jotka eivät välttämättä perustu tieteelliseen tutkimukseen. Esimerkiksi Leikitään ja keskitytään -interventiolla on tutkimukseen perustuvaa näyttöä sen tehokkuudesta varsinkin kotiympäristössä (Klenberg ym., 2023). Lapsuusiän interventioilla on merkitystä, koska kuten Halperin ja Healey (2011) toteavat, varhaiseen aivojen kehitykseen voidaan vaikuttaa ympäristöä muokkaamalla.

Tällä tutkimuksella tehtiin näkyväksi, että ADHD-oireisilla lapsilla on paljon vahvuuksia ja ne ilmenevät eri ympäristössä eri tavalla. Tutkimus toi esiin vahvuusajattelun teoriataustaa ja sen merkitystä. Määrällisessä tutkimuksessa toimme tulosten lisäksi esiin vahvuuksien merkityksen lapsen oppimiselle. Tutkimuksemme osoitti tarpeen tutkia lasten vahvuuksia yhä enemmän ja erilaisista näkökulmista.

Tutkimuksemme myötä meille on selkeytynyt Parkin ja Petersonin (2009) ajatus: ”Mittaaat mitä arvostat ja arvostat mitä mittaat”. He sanovat myös, että kun opit tunnistamaan ja käyttämään omia vahvuuksiasi, pystyt oppimaan

miten tuet vahvuksillasi omien heikompien vahvuuksiesi kehittymistä. Kiinnittämällä huomio lapsen vahvuuksiin, eivät tuen tarpeet saa tarpeettoman suurta huomiota.

LÄHTEET

- ADHD (aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö). Käypä hoito -suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin, Suomen Lastenneurologisen yhdistys ry:n, Suomen Lastenpsykiatriyhdistyksen ja Suomen Nuorisopsykiatrisen yhdistyksen asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2019 (viitattu 8.5.2024). Saatavilla internetissä: www.kaypahoito.fi
- Achenbach, T. M., & Rescorla, L. A. (2000). *Manual for the ASEBA preschool forms and profiles*.
- Barkley, R. A. (2014). ADHD and injuries: Accidental and self-inflicted. *The ADHD Report*, 22(2), 1-8.
- Brownlee, K., Rawana, J., Franks, J., Harper, J., Bajwa, J., O'Brien, E., & Clarkson, A. (2013). A systematic review of strengths and resilience outcome literature relevant to children and adolescents. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 30, 435-459.
- Buckley, J. A., & Epstein, M. H. (2004). The Behavioral and Emotional Rating Scale-2 (BERS-2): Providing a comprehensive approach to strength-based assessment. *The California School Psychologist*, 9(1), 21-27.
- Charabin, E., Climie, E. A., Miller, C., Jelinkova, K., & Wilkins, J. (2023). "I'm Doing Okay": Strengths and Resilience of Children With and Without ADHD. *Journal of Attention Disorders*, 27(9), 1009-1019. <https://doi.org/10.1177/10870547231167512>
- Chronis-Tuscano, A. (2022). ADHD in girls and women: a call to action-reflections on Hinshaw et al.(2021). *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 63(4), 497-499.
- Claussen, A. H., Holbrook, J. R., Hutchins, H. J., Robinson, L. R., Bloomfield, J., Meng, L., & Kaminski, J. W. (2022). All in the family? A systematic review and meta-analysis of parenting and family environment as risk factors for attention-deficit/hyperactivity disorder (ADHD) in children. *Prevention Science*, 1-23.
- Climie, E. A., & Mastoras, S. M. (2015). ADHD in Schools: Adopting a Strengths-Based Perspective. *Canadian psychology = Psychologie canadienne*, 56(3), 295-300. <https://doi.org/10.1037/cap0000030>
- Cohen, J. (1988). *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences*. Routledge.

- Daley, D., & Birchwood, J. (2010). ADHD and academic performance: Why does ADHD impact on academic performance and what can be done to support ADHD children in the classroom? *Child : care, health & development*, 36(4), 455-464. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2214.2009.01046.x>
- Epstein, M. H. (2000). The Behavioral and Emotional Rating Scale: A strength-based approach to assessment. *Diagnostique*, 25(3), 249-256.
- Epstein, M. H. (2008). *Reducing behavior problems in the elementary school classroom*. National Center for Education Evaluation and Regional Assistance, Institute of Education Sciences, U.S. Dept. of Education.
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. sage.
- Goodman, R. (1997). The Strengths and Difficulties Questionnaire: a research note. *Journal of child psychology and psychiatry*, 38(5), 581-586.
- Hai, T., & Climie, E. A. (2022). Positive Child Personality Factors in Children with ADHD. *Journal of Attention Disorders*, 26(3), 476-486. <https://doi.org/10.1177/1087054721997562>
- Halperin, J. M., & Healey, D. M. (2011). The influences of environmental enrichment, cognitive enhancement, and physical exercise on brain development: can we alter the developmental trajectory of ADHD?. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 35(3), 621-634
- Healey, D. M., & Halperin, J. M. (2015). Enhancing Neurobehavioral Gains with the Aid of Games and Exercise (ENGAGE): Initial open trial of a novel early intervention fostering the development of preschoolers' self-regulation. *Child neuropsychology*, 21(4), 465-480.
- Healey, D., & Healey, M. (2019). Randomized controlled trial comparing the effectiveness of structured-play (ENGAGE) and behavior management (TRIPLE P) in reducing problem behaviors in preschoolers. *Scientific Reports*, 9(1), 3497.
- Heiskanen, N., Saxlund, T., Rantala, A., & Vehkakoski, T. (2019). Lapsen vahvuudet esiopetusvuoden pedagogisissa asiakirjoissa. *Oppimisen ja oppimisoivkeuksien erityislehti: NMI-bulletin*, 29(1).
- Karhu, A. (2018). Check in, check out!: käyttäytymisen tehostettua tukea lähikou-lussa. *JYU dissertations*, (6).
- Klefsjö, U., Kantzer, A. K., Gillberg, C., & Billstedt, E. (2021). The road to diagnosis and treatment in girls and boys with ADHD—gender differences in the diagnostic process. *Nordic journal of psychiatry*, 75(4), 301–305.

- Klenberg, L. (29.11. 2023) Suullinen konsultaatio ja sähköposti.
- Klenberg, L. (2018). ADHD-oireisten oppilaiden vahvuudet opettajien arvioimina. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti*, 28(4), 34-48.
- Klenberg, L., Teivaanmäki, S., Närhi, V., Kiuru, N., & Healey, D. (2023). Effectiveness of ENGAGE in reducing difficulties in everyday executive functions among Finnish preschoolers: a randomized controlled trial. *Child Neuropsychology*, 1-21.
- Klenberg, L., Tommo, H., Jämsä, S., & Häyrynen, T. (2017). PikkuKesky-Pienten lasten keskittymiskysely.
- Lappalainen, K., & Sointu, E. (2013). Vahvuuksia tunnistamalla käyttäytymisen ja tunteiden hallintaa koulussa. *Itä-Suomen kehittämisverkosto (ISKE-hanke). Itä-Suomen yliopisto. Erityispedagogiikka*.
- Martin, J., Langley, K., Cooper, M., Rouquette, O. Y., John, A., Sayal, K., ... & Thapar, A. (2023). Sex differences in ADHD diagnosis and clinical care: A national study of population healthcare records in Wales. *medRxiv*, 2023-10.
- McCoy, D. C. (2019). Measuring young children's executive function and self-regulation in classrooms and other real-world settings. *Clinical child and family psychology review*, 22, 63-74.
- McDougal, E., Tai, C., Stewart, T. M., Booth, J. N., & Rhodes, S. M. (2023). Understanding and Supporting Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD) in the Primary School Classroom: Perspectives of Children with ADHD and their Teachers. *Journal of autism and developmental disorders*, 53(9), 3406-3421. <https://doi.org/10.1007/s10803-022-05639-3>
- Nordness, P. D., Epstein, M. H., & Synhorst, L. (2009). Convergent validity and test-retest reliability of the Preschool Behavioral and Emotional Behavior Rating Scale: Parents as respondents.
- Nummenmaa, L. (2021). *Tilastotieteen käsikirja*. Tammi.
- Opetushallitus (2022) *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Määräykset ja ohjeet 2022:2a.
- Park, N., & Peterson, C. (2006). Character strengths and happiness among young children: Content analysis of parental descriptions. *Journal of happiness studies*, 7, 323-341.

- Park, N. & Peterson, C., (2009). Character strengths: research and Practice. *Journal of College and Character*. doi.org/10.2202/1940-1639.1042
- Park, N., Peterson, C., & Seligman, M. E. (2004). Strengths of character and well-being. *Journal of social and Clinical Psychology*, 23(5), 603-619.
- Peterson, C., & Seligman, M. E. (2004). *Character strengths and virtues: A handbook and classification* (Vol. 1). Oxford university press.
- Polanczyk GV, Salum GA, Sugaya LS, Caye A, Rohde LA. Annual research review: A meta-analysis of the worldwide prevalence of mental disorders in children and adolescents. *J Child Psychol Psychiatry*. 2015 Mar;56(3):345-65. doi:10.1111/jcpp.12381. Epub 2015 Feb 3. PMID: 25649325.
- Puustjärvi, A. (2021). ADHD - vaikeudesta vahvuudeksi? *Lääkärilehti*, 76(23), 1466 – 1467. <https://www.laakarilehti.fi/ajassa/nakokulmat/adhd-ndash-vaikeudesta-vahvuudeksi/?pub-lic=cac32f4520199e4a59b4921c413c5f44>
- Rashid, T., Anjum, A., Lennox, C., Quinlan, D., Niemiec, R. M., Mayerson, D., & Kazemi, F. (2013). Assessment of character strengths in children and adolescents. In *Research, applications, and interventions for children and adolescents: A positive psychology perspective* (pp. 81-115). Dordrecht: Springer Netherlands.
- Skogli, E.W., Teicher, M.H., Andersen, P.N. *et al.* ADHD in girls and boys – gender differences in co-existing symptoms and executive function measures. *BMC Psychiatry* 13, 298 (2013). <https://doi.org/10.1186/1471-244X-13-298>
- Sointu, E., Lappalainen, K., Hotulainen, R., Kuorelahti, M., Närhi, V., Lambert, M. C., & Savolainen, H. (2018). Käyttäytymisen ja tunteiden vahvuuksien arviointiväline (KTVA). *e-Erika: Erityispedagogista tutkimusta ja koulutuksen arviointia*, 2018(2)
- Suominen, S. (2018) Onko ADHD vain yksilön huoli? Diagnoosin sosiaalinen ulottuvuus. Teoksessa ADHD-käsikirja. Toimittaneet Berggren, K. & Hämmäläinen, J. 2018, Otava
- Thapar, A., & Cooper, M. (2016). Attention deficit hyperactivity disorder. *The Lancet (British edition)*, 387(10024), 1240-1250. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(15\)00238-X](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(15)00238-X)
- Thomas R, Sanders S, Doust J, Beller E, Glasziou P. Prevalence of attention-deficit/hyperactivity disorder: a systematic review and meta-analysis. *Pediatrics*. 2015 Apr;135(4):e994-1001. doi: 10.1542/peds.2014-3482. Epub 2015 Mar 2. PMID: 25733754.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja, 2/2023, Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa
https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf

Valli, R. (2015). *Johdatus tilastolliseen tutkimukseen* (2. uud. p.). PS-kustannus.

Wheeler, L., Pumfrey, P., & Wakefield, P. (2009). Variability of ADHD symptoms across primary school contexts: an in-depth case study. *Emotional and Behavioural Difficulties*, 14(1), 69-84.

Willcutt, E.G. The Prevalence of DSM-IV Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder: A Meta-Analytic Review. *Neurotherapeutics* 9, 490–499 (2012).
<https://doi.org/10.1007/s13311-012-0135-8>

LIITTEET

Liite 1. Vahvuuksien pääkomponenttianalyysi (Klenberg, 2018; Klenberg, 29.11.2023)

	Sosiaalisuus	Rauhallisuus	Aktiivisuus	Herkkyys
Hyvä mielikuvitus	.469	-.091	.427	.496
Kekseliäs	.473	-.033	.567	.337
Nopea	.087	.027	.798	-.110
Sanavalmis	.429	-.297	.704	.088
Oma-aloitteinen	.253	.439	.644	-.087
Avoin	.724	-.106	.393	.154
Innostuva	.683	-.103	.363	.222
Luottaa itsensä	.297	.321	.708	-.114
Rohkea	.414	-.161	.708	.024
Tunnollinen	.022	.829	.132	.097
Sitkeä	.074	.733	.299	.183
Rauhallinen	-.136	.858	-.236	-.081
Pohdiskeleva	.036	.523	-.036	.611
Yhteistyöhaluinen	.705	.480	.082	-.030
Sopeutuva	.529	.635	.034	-.128
Vaatimaton	-.039	.743	-.320	.183
Herkkä	.085	.144	-.106	.798
Oikeudenmukainen	.540	.573	.208	.209
Sosiaalinen	.847	-.113	.263	-.093
Suosittu kaverina	.678	.140	.220	-.163
Johtajatyyppejä	.124	-.044	.790	.063
Avulias	.651	.485	.121	.190
Ystävällinen	.672	.559	-.179	.071
Puolustaa toisia	.659	.210	.300	.188
Huumorintajuinen	.718	-.083	.290	.241